

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına prokuror nəzarəti

Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin “Bu Məcəllənin tələblərinə əməl olunmasına nəzarət” adlanan 308-ci maddəsində qeyd olunur ki, işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən Əmək Məcəlləsinin, eləcə də bütövlükdə əmək qanunvericiliyi sisteminə daxil olan normativ hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanları, habelə səlahiyyəti Əmək Məcəlləsinin 15-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həyata keçirir.

“Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimlənmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 aprel 1999-cu il tarixli 122 nömrəli Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 15-ci maddəsinin birinci hissəsində və 308-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti həyata keçirir.

Əmək Məcəlləsinin “Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan” adlanan 15-ci maddəsində qeyd olunur ki, Əmək Məcəlləsinin və əmək qanunvericiliyinə dair digər normativ hüquqi aktların tələblərinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini müvafiq icra hakimiyyəti orqanı, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti həyata keçirir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti səlahiyyəti çərçivəsində əmək qanunvericiliyinin pozulmasında təqsirkar şəxslərdən yol verdikləri hüquq pozuntularının aradan qaldırılmasını tələb etmək, onları Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə müəyyən olunmuş hallarda və qaydada inzibati məsuliyyətə cəlb etmək və digər məsuliyyətə cəlb olunması üçün müvafiq orqanlar qarşısında məsələ qaldırmaq hüququna malikdir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinin hüquqları, vəzifələri və fəaliyyət qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan

Respublikasının Nazirlər Kabineti) tərəfindən təsdiq edilmiş Əsasnamə ilə tənzim edilir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti Əmək Məcəlləsi ilə və digər normativ hüquqi aktlarla məhkəmənin səlahiyyətinə aid olan məsələlərin həlli üzrə fəaliyyət göstərə bilməz.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın vəzifəli şəxslərinin Əmək Məcəllənin və əmək qanunvericiliyinə dair digər normativ hüquqi aktların tələblərinə əməl olunmasına dair qəbul etdiyi qərarların, göstərişlərin işəgötürənlər və işçilər, habelə əmək münasibətlərinin digər iştirakçıları tərəfindən icrası məcburidir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinin vəzifəli şəxslərinin qərarlarından və göstərişlərindən inzibati qaydada və (və ya) məhkəməyə şikayət verilə bilər. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi) elektron informasiya sisteminə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının real vaxt rejimində inteqrasiya olunmasını təmin etməlidir.

24 avqust 2002-ci il tarixli ümumxalq səsverməsində (referendumda) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında qəbul edilmiş dəyişikliklərə əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsinin I hissəsində “qaydada” sözlərindən sonra “və hallarda” sözləri əlavə edilmiş, “eyni cür və dürüst” sözləri çıxarılmışdır.

Yəni, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir.

Lakin Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 308-ci maddəsində “dürüst və eyni cür” ifadəsi hələ də işlənəməkdədir. Qeyd etmək istərdim ki, Əmək Məcəlləsində qeyd olunan “eyni cür və dürüst” sözləri adətən sovet qanunvericiliyində daha çox işlədilən sözlərə aiddir.

“Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində prokurorluğun fəaliyyətinin əsas istiqamətləri konkret olaraq göstərilmişdir. Bu fəaliyyətin əsas istiqamətlərinə aid

müvafiq maddədə Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin “Bu Məcəllənin tələblərinə əməl olunmasına nəzarət” adlanan 308-ci maddəsində qeyd olunmuş işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən Əmək Məcəlləsinin, eləcə də bütövlükdə əmək qanunvericiliyi sistemində daxil olan normativ hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanları həyata keçirilməsi ilə bağlı heç bir müddəə öz əksini tapmamışdır.

“Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Qanununun 10-cu maddəsində qeyd olunur ki, normativ hüquqi aktı qəbul edən dövlət orqanına ictimai münasibətlərin müəyyən sahəsinin tənzimlənməsində xüsusi səlahiyyət verilir, həmin dövlət orqanının qəbul etdiyi normativ hüquqi akt eyni kateqoriyalı dövlət orqanının həmin sahə üzrə qəbul etdiyi normativ hüquqi aktına münasibətdə daha yüksək hüquqi qüvvəyə malikdir. Ziddiyyət təşkil edən normativ hüquqi aktlar bərabər hüquqi qüvvəyə malikdirsə, konkret münasibətlərə sahə normativ hüquqi aktı tətbiq edilir, bu şərtlə ki, həmin münasibətlər eyni hüquqi tənzimləmə sahəsinə aiddir.

Hüquqi baxımdan isə onu demək olar ki, Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 308-ci maddəsində işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən bu Məcəllənin, eləcə də bütövlükdə əmək qanunvericiliyi sistemində daxil olan normativ hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanları həyata keçirilməsi təsbit olunsa da, “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində qeyd olunan prokurorluğun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərində bu hal konkret olaraq göstərilməmişdir. Qeyd olunan Qanunun həmin maddəsində həmçinin göstərilir ki, prokurorluğun üzərinə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, bu Qanunda və prosessual qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamış vəzifələrin qoyulması yolverilməzdir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin “Əmək qanunvericiliyinin pozulması” adlanan 192-ci maddəsində əmək qanunvericiliyin pozulması halları və ona görə nəzərdə tutulmuş inzibati məsuliyyət müəyyən olunmuşdur.

Bu hallara nəzər salaq: Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək

müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işəgötürən tərəfindən fiziki şəxsləri hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsinə, işəgötürən tərəfindən işçilərin və iş yerlərinin attestasiyasının keçirilməsi qaydalarının pozulmasına, işçiyə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş minimum əməkhaqqından aşağı məbləğdə əməkhaqqı verilməsinə, işçinin əmək və məzuniyyət haqlarının, ezamiyyə xərclərinin, əmək qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş müavinət və digər ödənişlərin hesablanmasında və ödənilməsində, riyazi hesablamalar nəticəsində yol verilən nöqsanlar istisna olmaqla, qanun pozuntularına yol verilməsinə, işçinin məzuniyyət hüquqlarının pozulmasına, işçiyə əmək məzuniyyətinin verilməməsinə, habelə istifadə edilməmiş əmək məzuniyyətinə görə müəyyən edilmiş kompensasiyanın ödənilməməsinə, işçinin əmək müqaviləsinə əmək qanunvericiliyinin tələbləri pozularaq xitam verilməsinə görə, işəgötürən tərəfindən əmək qanunvericiliyində müəyyən edilmiş müddətdə işçiyə əmək kitabçasının açılmamasına, işəgötürən tərəfindən 15 yaşına çatmamış şəxsin işə cəlb edilməsinə, işəgötürən tərəfindən uşaqların onların həyatına, sağlamlığına və ya mənəviyyatına təhlükə törədə bilən fəaliyyətə cəlb edilməsinə, insanın immunçatışmazlığı virusu ilə yaşayan şəxsləri, işləməsinə yol verilməyən peşə növləri və vəzifələr istisna olmaqla, insanın immunçatışmazlığı virusuna yoluxması səbəbinə görə işə qəbul etməkdən imtinaya və ya həmin səbəbdən onları işdən azad etməyə, şəxsin dağınıq skleroz xəstə olması səbəbinə görə onunla əmək müqaviləsi bağlamaqdan imtina edilməsinə və ya əmək müqaviləsinə xitam verilməsinə (işəgötürənin müvafiq işi (vəzifəsi) olmadığı, həmçinin belə şəxslərin əməyindən istifadə olunmasına yol verilməyən iş yerlərinə işə götürməkdən imtina edilən hallar istisna olmaqla), Qanunla pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olması qadağan edilən şəxslərlə pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmaq üçün əmək müqaviləsinin bağlanılmasına görə fiziki, hüquqi və vəzifəli şəxslər cərimə edilir.

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işəgötürən tərəfindən fiziki şəxsləri hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olmadıqda inzibati məsuliyyət yaradır.

“Rayon (şəhər) məhkəmələrinin baxdığı inzibati xətlər haqqında işlər üzrə protokol tərtib etmək səlahiyyəti olan vəzifəli Şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 may 2017-ci il tarixli Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 192-ci maddəsində qeyd olunan inzibati xətlər haqqında işlərə Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi baxır.

Doğrudur, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 54.1-ci maddəsinə əsasən, prokuror inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraat zamanı baş vermiş qanun pozuntusunu aradan qaldırmaq üçün vaxtında tədbirlər görür və inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın aparılmasında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və qanunlarının tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarətini həyata keçirir. Bu səlahiyyət isə “Prokurorluq haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində də öz əksini tapmışdır.

Cinayət Məcəlləsinin “Əmək mühafizəsi qaydalarını pozma” adlanan 162-ci maddəsində texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsinin başqa qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi həvalə edilmiş şəxs tərəfindən bu qaydaların pozulması nəticəsində ehtiyatsızlıqdan insan sağlamlığına ağır zərər vurularsa, həmçinin eyni əməllərin ehtiyatsızlıqdan insan ölümünə səbəb olduqda və bu əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Cinayət Məcəlləsinin “Əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi” adlanan 162-1-ci maddəsində isə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən xeyli sayda (on nəfər və ondan çox olan işçilərin sayı nəzərdə tutulur) işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi, eyni əməllərin təkrar törədilməsi cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Bu əməli törətmiş şəxs Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada işçiləri ilə əmək müqaviləsi bağladıqda, habelə ödəməkdən yayındırılmış vergiləri, işsizlikdən sığorta, icbari tibbi sığorta və məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessaul Məcəlləsinin 215-ci maddəsində əsasən Cinayət

Məcəlləsinin 162 (Əmək mühafizəsi qaydalarını pozma) və 162-1-ci (Əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi) (cinayət işi prokurorluqda başlandıqda) maddələrinin ibtidai istintaqi prokurorluq tərəfindən aparılır.

“Prokurorluq haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində isə prokurorluğun cinayət işi başlayıb ibtidai istintaq aparması onun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biridir.

Sonda qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 308-ci maddəsində qeyd olunan işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən bu Məcəllənin, eləcə də bütövlükdə əmək qanunvericiliyi sistemində daxil olan normativ hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanlarının həyata keçirməsi, həm də “dürüst və eyni cür” həyata keçirməsi prokurorluğun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərinə aid edilə bilməz.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. “Hüquq yayın evi”, Bakı, 2017.
2. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi”, Bakı, 2021.
3. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessaul Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi”, Bakı, 2021.
4. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi. Bakı, 2021.
5. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi”, Bakı, 2021.
6. “Normativ hüquqi atlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu. “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı. Bakı.2011.
7. “Prokurorluq haqqında” Qanun. “Hüquq yayın evi”, Bakı, 2021.
8. “Azərbaycan” qəzeti. 19 sentyabr 2002-ci il.

Faiq Səfərov

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun Hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri şöbəsinin rəisi, baş ədliyyə müşaviri